

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

24. oktoober 2018*

Eelotsusetaotlus – Liidu õiguse põhimõtted – Lojalne koostöö – Menetlusautonoomia – Võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtted – Riigisisised õigusnormid, milles on ette nähtud õiguskaitsevahend, mis võimaldab kriminaalasjas teistmist Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni rikkumise korral – Kohustus laiendada seda menetlust olukorrale, milles väidetavalt on rikutud Euroopa Liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi – Puudumine

Kohtuasjas C-234/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Oberster Gerichtshof'i (Austria kõrgeim üldkohus) 23. jaanuari 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. mail 2017, menetluses, mis puudutab õigusabitaotlust järgmiste isikute suhtes toimivas kriminaalasjas:

XC,

YB,

ZA

menetluses osales:

Generalprokuratur,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident R. Silva de Lapuerta, kodade presidendid A. Arabadžiev (ettekandja), C. Toader ja F. Biltgen, kohtunikud M. Ilešič, E. Levits, L. Bay Larsen, M. Safjan, D. Šváby, C. G. Fernlund, C. Vajda ja S. Rodin,

kohtujurist: H. Saugmandsgaard Øe,

kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikku menetlust ja 20. märtsi 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Austria valitsus, esindajad: J. Schmoll, K. Ibili ja G. Eberhard,
- Ungari valitsus, esindajad: M. Z. Fehér, G. Koós ja G. Tornyai,
- Euroopa Komisjon, esindajad: H. Krämer ja R. Troosters,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

olles 5. juuni 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab ELL artikli 4 lõike 3 ning võrdväarsuse põhimõtte ja tõhususe põhimõtte tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud kriminaalasjas toimivas vastastikuse õigusabi menetluses, mis on Austria kohtutes algatatud Staatsanwaltschaft des Kantons St. Gallen'i (Sankt Galleni kantoni prokuratuur, Šveits) taotlusel XC, YB ja ZA suhtes, keda kahtlustatakse Šveitsis maksudest kõrvalehoidumises Šveitsi käibemaksuseaduse tähenduses ja muudes kuritegudes.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Schengenis (Luksemburg) 19. juunil 1990 alla kirjutatud ja 26. märtsil 1995 jõustunud konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (EÜT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 3; edaspidi „Schengeni lepingu rakendamise konventsioon“), III jaotise 2. peatükis „Vastastikune õigusabi kriminaalasjades“ sisalduva artikli 50 lõikes 1 on ette nähtud:

„Konventsiooniosalised kohustuvad võimaldama üksteisele kooskõlas [20. aprillil 1959 Strasbourgis alla kirjutatud kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooniga (*STE* nr 30) ning väljaandmist ja vastastikust õigusabi kriminaalasjades käsitleva 27. juuni 1962. aasta Beneluxi lepinguga (muudetud 11. mai 1974. aasta protokolliga)] vastastikust õigusabi aktsiisi, käibe- ja tollimaksu käsitlevate õigus- ja haldusnormide rikkumise puhul. Tollisäteteks on tolliametite vahelist vastastikust abistamist käsitleva Belgia, Saksamaa Liitvabariigi, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburgi ja Madalmaade vahelise 7. septembri 1967. aasta konventsiooni artiklis 2 ja nõukogu 19. mai 1981. aasta määruse (EMÜ) nr 1468/81 [liikmesriikide haldusasutuste vastastikuse abi ning haldusasutuste ja komisjoni koostöö kohta tolli- ja põllumajandusküsimusi käsitlevate õigusaktide nõuetekohase kohaldamise tagamiseks (EÜT 1981, L 144, lk 1)] artiklis 2 sätestatud eeskirjad.“

- 4 Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni III jaotise 3. peatükis „*Ne bis in idem*’i põhimõtte rakendamine“ sisalduvas artiklis 54 on sätestatud:

„Isikut, kelle suhtes üks konventsiooniosaline on langetanud lõpliku kohtuotsuse, ei või teine konventsiooniosaline sama teo eest vastutusele võtta, tingimusel et kui isikule on karistus määratud, on ta selle ära kandnud või kannab seda või seda ei saa otsuse langetanud konventsiooniosalise õiguse alusel enam täitmisele pöörata.“

Austria õigus

- 5 Karistusõiguse muutmise seadusega (Strafrechtsänderungsgesetz, *BGBL.*, 762/1996) lisati kriminaalmenetluse seadustikku (Strafprozessordnung) §-d 363a–363c, mis käsitlevad õigusinstituuti „kriminaalmenetluse uuendamine (teistmine)“ (*Erneuerung des Strafverfahrens*) „Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste rakendamiseks“.

6 Kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a on sätestatud:

„(1) Kui Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuses on tuvastatud, et kriminaalasju lahendava kohtu otsuse või määrusega on rikutud [4. novembril 1950 Roomas alla kirjutatud] inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või mõnda selle protokollidest, uuendatakse menetlus avalduse alusel, kui ei saa välistada, et rikkumine võis kriminaalasju lahendava kohtu otsuse sisu mõjutada asjaomase isiku jaoks ebasoodsalt.

(2) Teistmisavalduse üle otsustab alati Oberster Gerichtshof [(Austria kõrgeim üldkohus)]. Avalduse võivad esitada isik, keda rikkumine puudutab, ja Generalprokurator [(kõrgeima üldkohtu juures tegutsev prokurör)]; analoogia alusel on kohaldatav § 282 lõige 1. Avaldus esitatakse Oberster Gerichtshofile [(Austria kõrgeim üldkohus)]. Generalprokuratori avalduse korral tuleb ära kuulata asjaomane isik, asjaomase isiku avalduse korral aga Generalprokurator; analoogia alusel on kohaldatav § 35 lõige 2.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 7 Staatsanwaltschaft des Kantons St. Gallen (Sankt Galleni kantoni prokuratuur, Šveits) alustas 2012. aastal maksudest kõrvalehoidumise juhtumi uurimist XC, YB ja ZA suhtes, keda kahtlustati selles, et Šveitsi maksuhaldurile valeandmetega deklaratsioonide esitamise abil said nad käibemaksu tagasi kogusummas 835 374,17 Šveitsi franki (ligikaudu 716 000 eurot). Prokuratuur esitas Austria õiguskaitseasutustele kriminaalasjas õigusabitaotlused, et Staatsanwaltschaft Feldkirch (Feldkirchi prokuratuur, Austria) kuulaks asjaomased isikud üle.
- 8 XC, YB ja ZA esitasid Austrias mitu kaebust, millega nad vaidlustasid taotletud ülekuulamiste korraldamise sisuliselt põhjusel, et Saksamaal ja Liechtensteinis aastatel 2011 ja 2012 lõpetatud kriminaalmenetlused takistavad Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 54 tunnustatud *non bis in idem*'i põhimõtte tõttu nende suhtes läbi viia uusi menetlusi, mis puudutavad kahtlustusi Šveitsi maksuhalduri vastu toime pandud kuritegudes. Oberlandesgericht Innsbruck (liidumaa kõrgeim kohus Innsbruckis, Austria), kes tegi otsuse viimase kohtuastmena, leidis 9. oktoobri 2015. aasta määruses, et puudusid tõendid selle kohta, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 54 on rikutud.
- 9 Kui see kohtumäärus oli jõustunud, esitasid XC, YB ja ZA kriminaalmenetluse seadustiku § 363a alusel Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus) teistmisavalduse, milles nad tuginesid sellele, et vaidlusaluste õigusabitaotluste rahuldamine eiras mõnesid nende õigusi, mis ei ole tunnustatud mitte ainult 4. novembril 1950 Roomas alla kirjutatud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (edaspidi „EIÕK“), vaid ka Schengeni lepingu rakendamise konventsioonis ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (edaspidi „harta“).
- 10 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tema väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on teistmine võimalik üksnes juhul, kui on toime pandud EIÕKga tagatud õiguste rikkumine, mille on tuvastanud Euroopa Inimõiguste Kohus, või – isegi enne, kui viimane on üldse otsusega niisuguse rikkumise tuvastanud – Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus). Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas lojaalse koostöö põhimõtte, võrdväarsuse põhimõtte ja tõhususe põhimõtte nõuavad, et kriminaalmenetlus uuendatakse ka juhul, kui on rikutud liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi, kuigi niisugust olukorda ei ole seda õiguskaitsevahendit reguleerivas õigusaktis sõnaselgelt ette nähtud.

- 11 Neil asjaoludel otsustas Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas liidu õigust, täpsemalt ELL artikli 4 lõiget 3, koostoimes sellest tulenevate võrdväarsuse põhimõtte ja tõhususe põhimõttega tuleb tõlgendada nii, et Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) peab huvitatud isiku teistmisavalduse alusel kontrollima kriminaalasju lahendava kohtu jõustunud lahendit liidu õiguse (käesolevas asjas [...] harta artikkel 50 ja Schengeni [rakendus]konventsiooni artikkel 54) väidetava rikkumise aspektist, kui riigisisises õiguses (kriminaalmenetluse seadustiku § 363a) on selline kontroll ette nähtud ainult EIÕK või mõne EIÕK protokolliga väidetava rikkumise korral?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

Vastuvõetavus

- 12 Austria valitsus esitas käesoleva eelotsusetaotluse kohta vastuvõetamatus vastuväite.
- 13 Esiteks väidab see valitsus, et põhikohtuasja aluseks olevad õiguslikud olukorrad ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse, kuna kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a sätestatud õiguskaitsevahend ei ole ette nähtud mitte liidu õiguse, vaid EIÕK rikkumise puhuks.
- 14 Siiski tuleb märkida, kui liikmesriigi asutused rahuldavad – nagu põhikohtuasjas – õigusabitaotluse, mis põhineb Schengeni lepingu rakendamise konventsioonil, mis vastavalt Lissaboni lepingule lisatud protokollile nr 19 Euroopa Liidu raamistikku integreeritud Schengeni *acquis'* kohta (ELT 2010, C 83, lk 290) on liidu õiguse lahutamatu osa, kohaldavad nad liidu õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Pealegi on Euroopa Kohus leidnud, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 54 tuleb tõlgendada lähtuvalt harta artiklist 50, mille olemuse järgimise artikkel 54 tagab (vt selle kohta 27. mai 2014. aasta kohtuotsus Spasic, C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, punkt 59, 5. juuni 2014. aasta kohtuotsus M, C-398/12, EU:C:2014:1057, punkt 35, ja 29. juuni 2016. aasta kohtuotsus Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483, punkt 31). Järelikult kuulub põhikohtuasja aluseks olev faktiline ja õiguslik olukord liidu õiguse kohaldamisalasse.
- 15 Teiseks väidab Austria valitsus, et käesolev eelotsusetaotlus on vastuvõetamatu põhjusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on juba asunud seisukohale, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 on piisav õiguslik alus kriminaalmenetluse seadustiku § 363a kohaselt kriminaalasjas teistmise taotlemiseks. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole aga selgitanud, miks ta sellegipoolest leiab, et eelotsuse küsimusele vastamine on vajalik.
- 16 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamise küsimused, mille liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavust Euroopa Kohus ei pea kontrollima, on asjakohased. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õiguse tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (vt eelkõige 27. juuni 2018. aasta kohtuotsus Altiner ja Ravn, C-230/17, EU:C:2018:497, punkt 22).
- 17 Käesoleval juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohus kirjeldanud põhjuseid, miks eelotsuse küsimuses viidatud sätte ja põhimõtete tõlgendamine on põhikohtuasja lahendamiseks vajalik. Sellest kirjeldusest nähtub, et Euroopa Kohtu vastus küsimusele, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kriminaalasjas

teistmisavalduse läbivaatamisel võtma seisukoha väidete kohta, mis puudutavad harta artikliga 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 tagatud põhiõiguse rikkumist, võib otseselt mõjutada põhikohtuasjas avalduse esitanute olukorrale antavat hinnangut.

- 18 Nimelt, kuigi harta artikli 52 lõikes 3 on küll ette nähtud, et hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad EIÕKga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud, ilmneb sellest sättest samuti, et liidu õiguses võib ette näha ulatuslikuma kaitse.
- 19 Neil asjaoludel on eelotsuse küsimus vastuvõetav.

Sisulised küsimused

- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub oma küsimusega sisuliselt selgitada, kas liidu õigust, täpsemalt võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet, tuleb tõlgendada nii, et see kohustab liikmesriigi kohut laiendama liidu õiguse rikkumistele – konkreetsemalt harta artikliga 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 tagatud põhiõiguse rikkumisele – riigisisest õigusest tulenevat õiguskaitsevahendit, mis võimaldab EIÕK või mõne selle protokollrikkumise korral uuendada kriminaalmenetlust, mis on lõpetatud jõustunud riigisisese kohtulahendiga.
- 21 Sellega seoses tuleb märkida, et kui selles valdkonnas puuduvad liidu õigusnormid, tuleb kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte rakendamise tingimused liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttest lähtuvalt sätestada iga liikmesriigi õiguskorras, järgides sealjuures siiski võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet (10. juuli 2014. aasta kohtuotsus *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 22 ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttest tuleneb nimelt, et menetlusnormid, mis on kehtestatud nende kohtuasjade läbivaatamiseks, mille eesmärk on tagada isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse, ei tohi olla vähem soodsad kui sarnaste riigisiseste õiguskaitsevahendite puhul (võrdväarsuse põhimõte) ja need ei tohi muuta liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks ega ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte) (vt selle kohta 16. detsembri 1976. aasta kohtuotsus *Rewe-Zentralfinanz ja Rewe-Zentral*, 33/76, EU:C:1976:188, punkt 5; 14. detsembri 1995. aasta kohtuotsus *Peterbroeck*, C-312/93, EU:C:1995:437, punkt 12; 15. aprilli 2008. aasta kohtuotsus *Impact*, C-268/06, EU:C:2008:223, punkt 46, ning 27. juuni 2013. aasta kohtuotsus *Agrokonsulting-04*, C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 36).
- 23 Nendest põhimõtetest tulenevad nõuded kehtivad nii sellele õigusele tuginevate nõuete läbivaatamiseks pädevate kohtute kui ka neid nõudeid reguleerivate menetlusnormide määratlemise suhtes (vt selle kohta 15. aprilli 2008. aasta kohtuotsus *Impact*, C-268/06, EU:C:2008:223, punkt 47, ja 27. juuni 2013. aasta kohtuotsus *Agrokonsulting-04*, C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 37).
- 24 Nende nõuete järgimist analüüsid tuleb arvesse võtta asjaomaste õigusnormide kohta menetluses tervikuna, menetluse kulgu ja õigusnormide eripära liikmesriigi eri kohtutes (27. juuni 2013. aasta kohtuotsus *Agrokonsulting-04*, C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

Võrdväarsuse põhimõte

- 25 Käesoleva kohtuotsuse punktis 22 viidatud kohtupraktika kohaselt keelab võrdväarsuse põhimõte liikmesriigil näha õiguskaitsevahendite puhul, mille eesmärk on kaitsta õigusi, mis isikutel on tulenevalt liidu õigusest, ette vähem soodsaid menetlusnorme kui need, mis kehtivad sarnaste riigisiseste õiguskaitsevahendite suhtes.

- 26 Sellega seoses nähtub eelotsusetaotlusest ja vastusest küsimusele, mille Euroopa Kohus esitas kohtuistungil Austria valitsusele, et kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a ette nähtud teistmisavaldust tuleb pidada riigisiseseks õiguskaitsevahendiks.
- 27 Seega tuleb kontrollida, kas seda õiguskaitsevahendit saab pidada sarnaseks õiguskaitsevahendiga, mille eesmärk on kaitsta liidu õigust ja eelkõige selles tunnustatud põhiõigusi, võttes arvesse õiguskaitsevahendi eset, alust ja olulisi tunnuseid (vt selle kohta 27. juuni 2013. aasta kohtuotsus Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 28 Selgitamaks kahtlusi, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtul on seoses küsimusega, kas kriminaalmenetluse seadustiku § 363a järgib võrdvärsuse põhimõtet, toob ta esile võimaluse, et selle sätte alusel esitatud avalduses võib EIÕKga tagatud põhiõiguse rikkumist puudutaval väitel olla sama ese ja sama alus kui väitel, mis puudutab hartaga tagatud õiguse rikkumist. Ta rõhutab sisuliselt samuti, et harta artikli 52 lõike 3 kohaselt on hartaga tagatud õigustel vähemalt sama ulatus kui EIÕKga tagatud vastavatel õigustel.
- 29 Kriminaalmenetluse seadustiku § 363a kohaselt on teistmine kriminaalasjas ette nähtud juhul, kui Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuses on tuvastatud, et kriminaalasju lahendava kohtu otsuse või määrusega on rikutud EIÕKd või mõnda selle protokollidest. Selle sätte sõnastusest ilmneb seega, et kõnealune õiguskaitsevahend eeldab üldjuhul, et Euroopa Inimõiguste Kohus on eelnevalt tuvastanud EIÕK või mõne selle protokollrikkumise.
- 30 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab siiski, et ta leidis 1. augusti 2007. aasta põhimõttelises otsuses, et teistmine kriminaalasjas ei piirdu olukorraga, kus Euroopa Inimõiguste Kohus on eelnevalt tuvastanud, et kriminaalasju lahendava kohtu otsuse või määrusega on rikutud EIÕKd või mõnda selle protokollidest, vaid teistmine võib toimuda ka juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ise on tuvastanud niisuguse rikkumise toimepanemise. Seega, kui tema poole pööratakse Euroopa Inimõiguste Kohtu asemel, mitte tulenevalt sellest, et viimati nimetatud kohus on tuvastanud EIÕK või mõne selle protokollrikkumise, laiendab Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) seda menetlust tingimusel, et on täidetud Euroopa Inimõiguste Kohtule esitatud kaebuse vastuvõetavuse tingimused, igäühele, kes väidab, et on rikutud mõnda tema õigust, mis on tagatud kõnealuse konventsiooni või protokollidega, ning ennetab seega Euroopa Inimõiguste Kohtu sisulist otsust.
- 31 Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust nähtub, et kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a ette nähtud erakorraline õiguskaitsevahend on põhjendatav EIÕK olemusega ja nii, nagu Austria seadusandja on selle ette näinud, on sellel õiguskaitsevahendil tihe funktsionaalne seos Euroopa Inimõiguste Kohtu menetlusega. Nimelt, nagu nähtub karistusõiguse muutmise seaduse sõnastusest endast, kehtestati see õiguskaitsevahend „Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste rakendamiseks“, kusjuures Austria valitsus rõhutas, et seadusandja soovis sel viisil täita EIÕK artiklis 46 sätestatud kohustust.
- 32 Selle kohta tuleb märkida, nagu seda tegi kohtujurist oma ettepaneku punktis 75, et EIÕK artikli 35 lõikes 1 sisalduv nõue, mille kohaselt võib Euroopa Inimõiguste Kohtusse pöörduda alles pärast riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamist, tähendab, et on olemas lahend, mille on teinud riigisisene kohus, kes teeb otsuse viimase kohtuastmena, ja see lahend on omandanud seadusjõu.
- 33 Nagu ilmneb Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, siis just selleks, et arvestada sellise olukorraga ja tagada Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste rakendamine riigisiseses õiguskorras, kehtestati kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a ette nähtud menetlus, mis võimaldab uuendada kriminaalmenetluse, mis on lõpetatud jõustunud kohtulahendiga.
- 34 Eelotsusetaotlusest ja Austria valitsuse antud selgitustest järeldub lisaks, et tihedat funktsionaalset seost kõnealuses sättes ette nähtud menetluse ja Euroopa Inimõiguste Kohtu menetluse vahel ei sea kahtluse alla esimesena nimetatud menetluse kohaldamisala laiendamine Oberster Gerichtshofi (Austria

kõrgeim üldkohus) 1. augusti 2007. aasta põhimõttelise otsusega. Nimelt, nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 30 rõhutatud, kehtivad õiguskaitsevahendi suhtes, mis on selle sätte alusel esitatud enne EIÕK või mõne selle protokollrikkumise tuvastamist Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt, samad vastuvõetavuse tingimused nagu viimati nimetatud kohtule esitatud kaebuse suhtes ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgituste kohaselt on sellise õiguskaitsevahendi ainus eesmärk ennetada rikkumise tuvastamist Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt.

- 35 Tuleb aga tõdeda, et arvestades kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a ette nähtud menetluse eset, alust ja olulisi tunnuseid, mida on eespool kirjeldatud, ei saa seda menetlust pidada sarnaseks õiguskaitsevahendiga, mille eesmärk on kaitsta liidu õigusega ja iseäranis hartaga tagatud põhiõigust, ning seda liidu õiguse olemusega seotud eripära tõttu.
- 36 Sellega seoses tuleb meelde tuletada, nagu Euroopa Kohus on korduvalt märkinud, et liidu õigust iseloomustab asjaolu, et see on loodud aluslepingute kui iseseisva õigusallika alusel, selle esimene liikmesriikide õiguse suhtes (vt selle kohta 15. juuli 1964. aasta kohtuotsus *Costa*, 6/64, EU:C:1964:66; 17. detsembri 1970. aasta kohtuotsus *Internationale Handelsgesellschaft*, 11/70, EU:C:1970:114, punkt 3; 14. detsembri 1991. aasta arvamus 1/91 (*EMP leping – I*), EU:C:1991:490, punkt 21; 8. märtsi 2011. aasta arvamus 1/09, EU:C:2011:123, punkt 65, ja 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus *Melloni*, C-399/11, EU:C:2013:107, punkt 59) ning liikmesriikide ja nende kodanike suhtes kohaldatavate paljude sätete vahetu õigusmõju (vt selle kohta 5. veebruari 1963. aasta kohtuotsus *van Gend & Loos*, 26/62, EU:C:1963:1, lk 23; 8. märtsi 2011. aasta arvamus 1/09, EU:C:2011:123, punkt 65, ning 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga), EU:C:2014:2454, punkt 166 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 37 Kõnealuse õigusliku konstruktsiooni keskmes on muu hulgas põhiõigused, nagu neid on tunnustatud hartas, millel ELL artikli 6 lõike 1 kohaselt on aluslepingutega samaväärne õigusjõud, kusjuures nende õiguste järgimine on üks liidu õigusaktide seaduslikkuse tingimustest, mistõttu liidus ei ole lubatud meetmed, mis on nende õigustega vastuolus (vt selle kohta 18. juuni 1991. aasta kohtuotsus *ERT*, C-260/89, EU:C:1991:254, punkt 41; 29. mai 1997. aasta kohtuotsus *Kremzow*, C-299/95, EU:C:1997:254, punkt 14; 12. juuni 2003. aasta kohtuotsus *Schmidberger*, C-112/00, EU:C:2003:333, punkt 73; 3. septembri 2008. aasta kohtuotsus *Kadi ja Al Barakaat International Foundation vs. nõukogu ja komisjon*, C-402/05 P ja C-415/05 P, EU:C:2008:461, punktid 283 ja 284, ning 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga), EU:C:2014:2454, punkt 169).
- 38 Euroopa Kohus on muu hulgas leidnud seoses *ne bis in idem*'i põhimõttega, mida on tunnustatud harta artiklis 50 ja mis on kõne all põhikohtuasjas, et sellel sätel on vahetu õigusmõju (20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus *Garlsson Real Estate jt*, C-537/16, EU:C:2018:193, punkt 68).
- 39 Liidu õiguskorra eripära ja autonoomsuse säilitamise tagamiseks on aluslepingutes kehtestatud kohtusüsteem, mille eesmärk on tagada liidu õiguse tõlgendamise järjepidevus ja ühtsus (18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga), EU:C:2014:2454, punkt 174).
- 40 Selles kontekstis on liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu ülesanne tagada liidu õiguse täielik kohaldamine kõikides liikmesriikides ning nende õiguste kohtulik kaitse, mis on liidu õigusega isikutele antud (8. märtsi 2011. aasta arvamus 1/09, EU:C:2011:123, punkt 68 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga), EU:C:2014:2454, punkt 175).
- 41 Sel viisil kavandatud kohtusüsteemi alustala on ETL artiklis 267 ette nähtud eelotsusemenetlus, mille eesmärk on Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute vahelise dialoogi loomise teel tagada liidu õiguse tõlgendamise ühtsus (vt selle kohta 5. veebruari 1963. aasta kohtuotsus *van Gend & Loos*, 26/62, EU:C:1963:1, lk 23), võimaldades seeläbi tagada ka selle järjepidevuse, täieliku õigusmõju ja autonoomsuse ning lõpuks ka aluslepingutega kehtestatud õiguse ainuomase olemuse (18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga), EU:C:2014:2454, punkt 176).

- 42 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artikliga 267 liikmesriigi kohtule antud kõige laiem pädevus Euroopa Kohtusse pöördumiseks, kui ta leiab, et tema lahendatavas asjas on tekkinud küsimusi, mis nõuavad tema menetluses oleva asja lahendamiseks vajalike liidu õigusnormide tõlgendamist või nende kehtivuse hindamist. Liikmesriigi kohtul on ka vabadus kasutada seda pädevust menetluse mis tahes hetkel, mida ta peab sobivaks (5. juuli 2016. aasta kohtuotsus *Ognyanov*, C-614/14, EU:C:2016:514, punkt 17 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Lisaks tuleb märkida, et vastavalt ELTL artikli 267 kolmandale lõigule peab liikmesriigi kohus, mille otsuste peale ei saa riigisisese õiguse kohaselt edasi kaevata, üldjuhul saatma asja Euroopa Kohtusse, kui liikmesriigi kohtus tõstatatakse liidu õiguse tõlgendamise küsimus (vt selle kohta 9. septembri 2015. aasta kohtuotsus *Ferreira da Silva e Brito jt*, C-160/14, EU:C:2015:565, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 44 Lõpuks selgub Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et liikmesriigi kohtud, kelle ülesanne on oma pädevuse piires kohaldada liidu õigusnorme, on kohustatud tagama nende õigusnormide täieliku õigusmõju, jättes omal algatusel vajaduse korral kohaldamata kõik nendega vastuolus olevad riigisisesed sätted, ilma et ta peaks taotlema või ootama selle riigisisese sätte eelnevat tühistamist seadusandlikul teel või mis tahes muu põhiseadusliku menetluse kaudu (vt selle kohta 9. märtsi 1978. aasta kohtuotsus *Simmenthal*, 106/77, EU:C:1978:49, punktid 21 ja 24, ning 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus *SEGRO ja Horváth*, C-52/16 ja C-113/16, EU:C:2018:157, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 45 Seega tuleb eelkõige hartas tunnustatud põhiõiguste tõlgendamisel ja kohaldamisel liidus järgida just seda konstitutsioonilist raamistikku (18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga), EU:C:2014:2454, punkt 177).
- 46 Järelikult, nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 36 täpsustatud ja nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 55 märkis, tagab nimetatud konstitutsiooniline raamistik igapäevase võimaluse talle liidu õiguskorraga antud õigusi tõhusalt kaitsta juba enne, kui riigisisene kohtulahend omandab seadusjõu.
- 47 Eespool toodut arvestades tuleb järeldada, et erinevused ühelt poolt kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a ette nähtud menetluse ja teiselt poolt selliste õiguskaitsevahendite vahel, mille eesmärk on kaitsta õigusi, mis isikutel on tulenevalt liidu õigusest, on sellised, et neid õiguskaitsevahendeid ei saa pidada käesoleva kohtuotsuse punktides 22–25 viidatud kohtupraktika tähenduses sarnasteks.
- 48 Sellest järeldub, et võrdväarsuse põhimõtte ei kohusta liikmesriigi kohut juhul, kui väidetakse, et on rikutud liidu õigusega ja eelkõige hartaga tagatud põhiõigust, laiendama riigisisest õiguskaitsevahendit, mis EIÕK või mõne selle protokollrikkumise korral võimaldab uuendada kriminaalmenetluse, mis on lõpetatud jõustunud riigisisese kohtulahendiga.

Tõhususe põhimõtte

- 49 Tõhususe põhimõtte kohta tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb analüüsida iga juhtumit, mille puhul kerkib küsimus, kas mõni riigisisene menetlusnorm muudab liidu õiguse kohaldamise võimatuks või ülemäära keeruliseks, arvestades selle normi kohta menetluses tervikuna, menetluse kulgu ning selle eripära erinevates liikmesriigi kohtutes. Selleks tuleb vajaduse korral arvesse võtta muu hulgas kaitseõiguste tagamist, õiguskindluse põhimõtet ja menetluse korrakohast kulgemist (22. veebruar 2018. aasta kohtuotsus *INEOS Köln*, C-572/16, EU:C:2018:100, punkt 44).
- 50 Liidu õiguse tõhususe põhimõtte rikkumise olemasolu hindamisel tuleb kindlaks teha, kas võimatus taotleda kriminaalmenetluse seadustiku § 363a alusel sellise kriminaalmenetluse uuendamist, mis on lõpetatud jõustunud kohtulahendiga, viidates liidu õigusega tagatud põhiõiguse – nagu see, mida on

tunnustatud harta artiklis 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 54 – rikkumisele, muudab liidu õiguskorraga antud õiguste teostamise praktikas võimatuks või ülemäära keeruliseks.

- 51 Sellega seoses tuleb märkida, et EL toimimise lepingu eesmärk ei olnud sundida liikmesriike kehtestama oma riigisisestes kohtutes liidu õigusest isikutele tulenevate õiguste kaitsmiseks muid õiguskaitsevahendeid kui need, mis on sätestatud riigisiseses õiguses (vt selle kohta 13. märtsi 2007. aasta kohtuotsus Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 52 Lisaks tuleb meelde tuletada, kui tähtis on nii liidu õiguskorras kui ka liikmesriikide õiguskordades kohtuotsuse seadusjõu põhimõte. Selleks et tagada nii õiguse ja õigussuhete stabiilsus kui ka korrakohane õigusemõistmine, on nimelt oluline, et kohtulahendeid, mis on jõustunud pärast olemasolevate õiguskaitsevahendite ammendamist või nende kasutamiseks sätestatud tähtaegade möödumist, ei oleks enam võimalik vaidlustada (16. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Kapferer, C-234/04, EU:C:2006:178, punkt 20; 29. juuni 2010. aasta kohtuotsus komisjon vs. Luksemburg, C-526/08, EU:C:2010:379, punkt 26; 29. märtsi 2011. aasta kohtuotsus ThyssenKrupp Nirosta vs. komisjon, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punkt 123, ja 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punkt 58).
- 53 Sellest lähtuvalt ei kohusta liidu õigus liikmesriigi kohut jätma kohaldamata riigisiseseid menetlusnorme, mis omistavad kohtulahendile seadusjõu, ja seda isegi siis, kui see võimaldaks heastada liidu õigusega vastuolus oleva riigisisese olukorra (10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 29).
- 54 Liidu õigus ei nõua seega, et kohus, kelle lahend on omandanud seadusjõu, peaks seda lahendit põhimõtteliselt muutma, et võtta arvesse asjakohasele õigusnormile Euroopa Kohtu poolt hiljem antud tõlgendust (vt selle kohta 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punkt 60, ning 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 38).
- 55 Käesolevas asjas ei võimalda miski Euroopa Kohtu käsutuses olevas toimikus järeldada, et Austria õiguskorras ei ole õiguskaitsevahendeid, mis tõhusalt tagaksid nende õiguste kaitse, mis isikutel on tulenevalt harta artiklist 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklist 54.
- 56 Vastupidi, on selge, et põhikohtuasjas avalduse esitanutel oli Sankt Galleni kantoni (Šveits) prokuratuuri õigusabitaotluste vaidlustamisel Austria kohtutes täiesti võimalik tugineda nende sätete eiramisele ja et need kohtud analüüsisid nende väiteid. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab lisaks, et kriminaalmenetluse seadustik pakub asjaomastele isikutele arvukaid võimalusi neile liidu õiguskorraga antud õigustele tuginemiseks.
- 57 Seega tagab kõnealune raamistik liidu õiguse tõhususe, ilma et oleks vaja sellele laiendada kriminaalmenetluse seadustiku §-s 363a ette nähtud erakorralist õiguskaitsevahendit, mis võimaldab vaidlustada jõustunud riigisiseseid kohtulahendeid.
- 58 Lisaks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 56 märkis, ei takista kohtulahendi seadusjõu põhimõtte tunnustamast põhimõtet, mille kohaselt toob viimase astmena asja lahendava kohtu lahend kaasa riigivastutuse (30. septembri 2003. aasta kohtuotsus Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punkt 40). Nimelt, kuna liidu õigusest tulenevate õiguste rikkumist sellise lahendiga ei saa reeglina enam heastada, ei või isikutelt võtta võimalust tugineda riigivastutusele, et saavutada sel viisil oma õiguste kohtulik kaitse (30. septembri 2003. aasta kohtuotsus Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punkt 34, ning 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 40).

- 59 Kõiki eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et liidu õigust, täpsemalt võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet, tuleb tõlgendada nii, et see ei kohusta liikmesriigi kohut laiendama liidu õiguse rikkumistele – konkreetselt harta artikliga 50 ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 tagatud põhiõiguse rikkumisele – riigisisest õigusest tulenevat õiguskaitsevahendit, mis võimaldab üksnes EIÕK või mõne selle protokolliga rikkumise korral uuendada kriminaalmenetlust, mis on lõpetatud jõustunud riigisisese kohtulahendiga.

Kohtukulud

- 60 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Liidu õigust, täpsemalt võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet, tuleb tõlgendada nii, et see ei kohusta liikmesriigi kohut laiendama liidu õiguse rikkumistele – konkreetselt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 50 ning Schengenis (Luksemburg) 19. juunil 1990 alla kirjutatud ja 26. märtsil 1995 jõustunud konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta, artikliga 54 tagatud põhiõiguse rikkumisele – riigisisest õigusest tulenevat õiguskaitsevahendit, mis võimaldab üksnes 4. novembril 1950 Roomas alla kirjutatud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või mõne selle protokolliga rikkumise korral uuendada kriminaalmenetlust, mis on lõpetatud jõustunud riigisisese kohtulahendiga.

Allkirjad